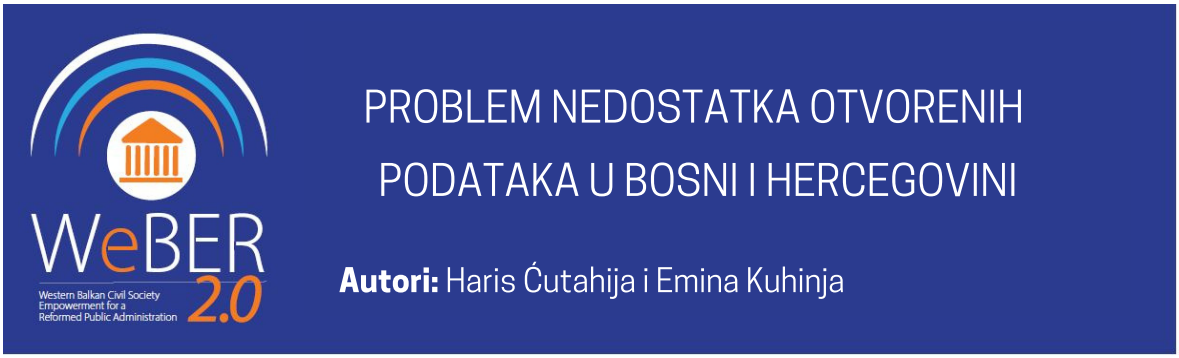
POLITIČKI SAŽETAK

Otvoreni podaci se odnose na informacije javnog sektora ili vladine podatke kojima se može lako i široko pristupiti i ponovo ih koristiti [1]. Ovi podaci moraju biti dostupni uz razumnu cijenu reprodukcije, uglavnom dostupni za preuzimanje preko interneta, u prikladnom obliku koji se može mijenjati. Glavni razlog je interoperabilnost - sposobnost različitih sistema i organizacija da rade zajedno, omogućavajući miješanje različitih komponenti[2]. Otvaranje javnih podataka predstavlja fazu u razvoju ideje transparentnosti javne uprave, ideje koja doprinosi društvu u cjelini. Objavljivanje javnih podataka doprinosi transparentnosti javnih institucija, efikasnosti rada javne uprave, kao i većem uključivanju građana u procese donošenja odluka. Otvaranje javnih podataka predstavlja fazu u razvoju ideje transparentnosti javne uprave, ideje koja doprinosi društvu u cjelini. Objavljivanje javnih podataka doprinosi transparentnosti javnih institucija, efikasnosti rada javne uprave, kao i većoj uključenosti građana u procese donošenja odluka.Čineći vlade transparentnijima, otvoreni podaci mogu pružiti jasne informacije o tome kako se troši javni novac i kako se provode različite politike. Javno dostupni podaci mogu doprinijeti informisanju pojedinaca o relevantnim državnim pitanjima i doprinijeti formiranju mišljenja. Time se može povećati učešće građana u političkom životu i promovisati značaj javnih konsultacija.

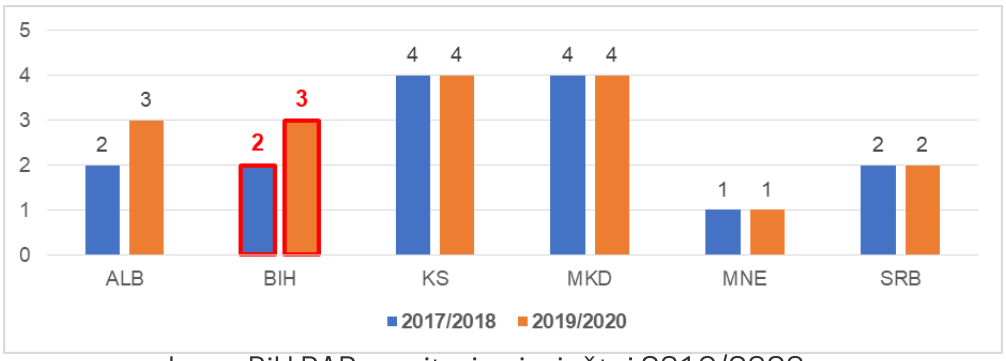
Nadalje, otvoreni podaci omogućavaju građanima da dobiju potrebne informacije bez potrebe da direktno kontaktiraju javnu upravu, što rezultira većom efikasnošću i manjim opterećenjem javnih institucija. Ovo takođe može pokrenuti dugotrajnu saradnju između različitih agencija i institucija u javnom sektoru. Budući da u Bosni i Hercegovini postoji sve veća potreba za politikom otvorenih podataka, namjera ovog sažetka politike je da se pozabavi ovom potrebom, procijeni i analizira trenutno stanje u tom pogledu, kao i da da preporuke za dalje korake na putu ka otvaranju podatke, oslanjajući se na WeBER PAR Monitoring izvještaj za 2019/2020 [3].

[1] European Commission (2021), Shaping Europe's Digital Future, Dostupno na: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/open-data (Accessed on Dec 16, 2021)
[2] Open Knowledge Foundation (2015), The Open Data Handbook, Dostupno na: http://opendatahandbook.org/guide/en/what-is-open-data/ (Accessed on Dec 16, 2021)
[3] WeBER PAR Monitoring Izvještaji dostupni na: https://www.par-monitor.org (Accessed on Dec 16, 2021)

Nestabilna osnova za vođenje politike otvorenih podataka u Bosni i Hercegovini

Aktivnosti WeBER Monitoringa istraživale su dostupnost javnih dokumenata, kao što su planovi budžeta i izvještaji, među različitim institucijama u BiH. Na web stranici Ministarstva finansija i trezora BiH lako su dostupni i preuzeti budžetski dokumenti koji daju informacije na godišnjem nivou. Uključene su i ekonomske, organizacione i funkcionalne klasifikacije (za 2019.), kao i Građanski budžet za 2020. Nadalje, Ured za reviziju institucija BiH još uvijek nema definiranu komunikacijsku strategiju, ali je primarni kanal komunikacije sa javnošću web stranica Ureda i direktan kontakt sa medijima. Svi izvještaji o finansijskoj reviziji nemaju sažetke i svi su dati u istom formatu, pri čemu se u prvom dijelu detaljno opisuje pravni osnov za izvještavanje i korištene metode. lako pomalo tehnokratski, napisane su jednostavnim jezikom prilagođenim korisniku. Takav jezik se također koristi za sažetke izvještaja revizije učinka, naprimjer, Godišnji sažetak revizorskih izvještaja za 2019. godinu, uključujući vizuelne prikaze i istaknute glavne nalaze. Nadalje, funkcionalna kontakt forma dostupna je na web stranici URI u kojoj se navodi da su "povratne informacije, upiti i prijedlozi" dobrodošli. Pregledom ove web stranice utvrđeno je da izvještaji o aktivnostima URI-a za 2018. i 2019. godinu sadrže informacije o konsultacijama sa OCD u poglavlju „Komunikacija sa javnošću". Za neke institucije izvještaji se ne ažuriraju redovno, a neki čak i nedostaju. Na web stranici Agencije javne nabavke dostupni su izveštaji o realizaciji ukupnog programa javnih nabavki od 2006. godine, ali ne i za sve prethodne tri godine. Takođe, nisu dostupni izvještaji o radu centralnog tijela za reviziju. Pristup kompletnoj tenderskoj dokumentaciji je besplatan na portalu javnih nabavki uz uputstva o korištenju njegovih funkcija, ali je tenderska dokumentacija otvorena samo za sertifikovane registrovane korisnike, što odmah isključuje OCD i javnost. Planove javnih nabavki za tekuću i prethodnu godinu objavilo je 6 od 9 ministarstava na državnom nivou, dok je samo 1 objavilo izvještaje o nabavkama za posljednje dvije godine.

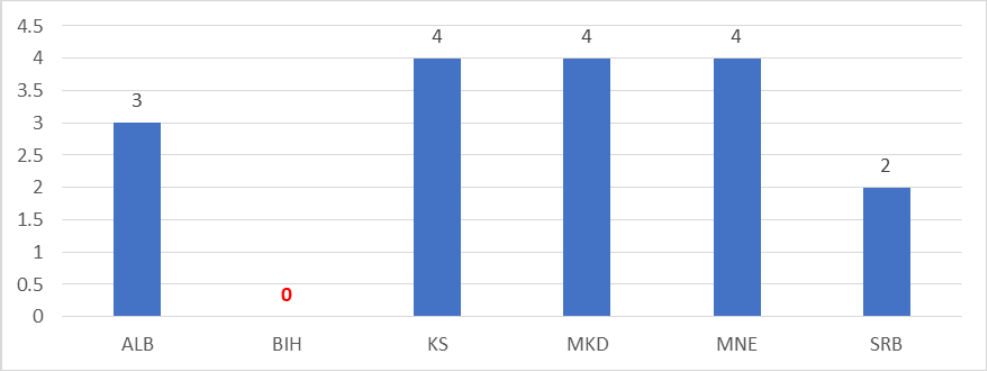
Grafikon 1: Transparentnost i dostupnost proračunskih dokumenata

Izvor: BiH PAR monitoring izvještaj 2019/2020

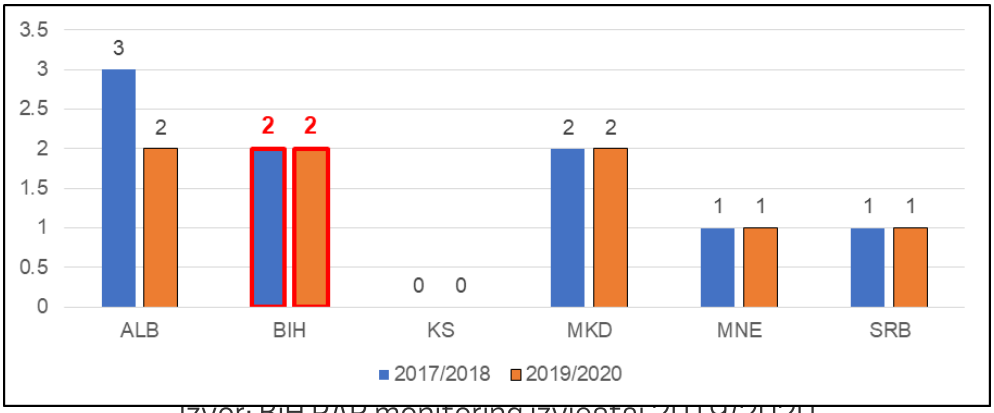
Zakon o finansiranju institucija Bosne i Hercegovine precizira obavezu objavljivanja kvartalnih, polugodišnjih i godišnjih izvještaja o PIFC-u, ali ne postoji određen rok. Nadalje, prema Zakonu o internoj reviziji BiH, ne postoji određen rok za pripremu konsolidovanog godišnjeg izvještaja za internu reviziju. Sve u svemu, može se primijetiti da postoji nedostatak proaktivnog pristupa ministarstava kada je u pitanju objavljivanje informacija o finansijskom upravljanju i kontroli, a ova vrsta informacija nije dostupna na internetu. Proaktivno učešće javnosti je primjetno među objavljenim rezimeima CHU (iako je tekst prilično tehnički i birokratski), ali nije bilo javnih nastupa o pitanjima PIFC-a, nije bilo distribucije letaka i aktivnosti društvenih medija. Ipak, Ured za reviziju ima Twitter nalog na kojem su dostupni promo materijali i infografike. Konačno, analiza internet stranice Parlamentarne skupštine pokazala je da ona redovno objavljuje konsolidovane izvještaje o PIFC-u.

Grafikon 2: Dostupnost informacija o javnim nabavkama za javnost

Izvor: BiH PAR monitoring izvještaj 2019/2020

Grafikon 3: Javna dostupnost informacija o unutrašnjim kontrolama javnih finansija i parlamentarnom nadzoru

Izvor: BiH PAR monitoring izvještaj 2019/2020

POLITIČKI SAŽETAK

Kada se ocjenjuje stepen spremnosti za politiku otvorenih podataka u Bosni i Hercegovini, WeBER PAR Monitor izvještaj ukazuje da postoji potreba za unapređenjem i izgradnjom kapaciteta. Glavna prepreka se nalazi u činjenici da ne postoji sveobuhvatno upravljačko tijelo koje bi postavilo otvorene podatke kao prioritet. Štaviše, prepoznat je nedostatak stručnih kapaciteta, u smislu IT stručnjaka, nedostatak jedinstvene baze podataka i osnovne prakse regulacije podataka među svim institucionalnim nivoima[4]. Da bi se osigurala transparentnost, organi javne uprave treba da počnu da objavljuju najmanje jedan skup podataka koji se odnosi na njihov djelokrug rada u skladu sa standardima otvorenih podataka. Međutim, nije bilo poboljšanja u ovoj oblasti od posljednjeg ciklusa praćenja, što ukazuje da institucije BiH još uvijek ne vode politiku otvorenih podataka.

Kretanje naprijed...

Vlasti moraju poboljšati prikupljanje podataka i učiniti ih otvorenim i lako dostupnim građanima i vanjskim dionicima, po mogućnosti koristeći jezik prilagođen građanima, sveobuhvatne skupove podataka i zasebne, jasne dijelove na službenim web stranicama. Da bi se poboljšali izgledi za kreiranje politika otvorenih podataka i njihovo sprovođenje u praksi, postojeći zakoni o slobodi pristupa informacijama moraju se revidirati. To se može postići obezbjeđivanjem adekvatne pravne zaštite u oblasti pristupa i ponovne upotrebe javnih podataka, odnosno određivanjem nadležne institucije za rješavanje sporova u slučajevima kada javne institucije ograničavaju ponovnu upotrebu javnih podataka. Dalje, jačanje kapaciteta javnih institucija i organizovanje obuka državnih službenika iz oblasti upravljanja podacima i njihovog objavljivanja u odgovarajućim formatima. Kako bi se osigurala efikasnost i transparentnost, potrebno je uspostaviti portale otvorenih podataka na državnom i entitetskom nivou u BiH, a na tim portalima objavljivati otvorene javne podatke. Štaviše, sektor civilnog društva bi trebao biti aktivniji u promoviranju i pregovaranju o politici otvorenih podataka, kao i korištenju tehnologije za angažiranje građana. Potreban je drugačiji pristup vlade kako bi se građani informirali na efikasniji način, bilo putem e-konsultacija ili angažmana na društvenim mrežama. Konačno, postojeće resurse i kapacitete u IT sektoru BiH treba iskoristiti za nadogradnju zastarjelog sistema i metoda rada, kako bi bili kompatibilni sa politikama otvorenih podataka.

Ovaj dokument je izrađen uz finansijsku podršku Evropske unije. Njegov sadržaj je isključiva odgovornost Vanjskopolitičke inicijative BH (VPI BH) i ne odražava nužno stavove Evropske unije.

Za više informacija posjetite:
www.par-monitor.org

[4] PARCO (2020), Procjena spremnosti za otvorene podatke u Bosni i Hercegovini, Dostupno na: https://parco.gov.ba/wp-content/uploads/2020/12/Procjena-spremnosti-za-otvorene-podatke_HR.pdf (Pristupljeno Dec 16, 2021)